

УДК 346.1, 347.72

А. В. Чайковська

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ КОНФЛІКТІВ

Постановка проблеми. Чинним правовим механізмам запобігання корпоративним конфліктам і розв'язання їх притаманна низка недоліків, серед яких дослідники наводять слабку ефективність, неадекватність сучасному стану корпоративних відносин, ігнорування інтересів меншості тощо [1, с. 407].

Належне правове врегулювання запобігання корпоративним конфліктам і вирішення їх неможливе без теоретичного аналізу причин їх виникнення. Дослідження причин виникнення корпоративних конфліктів має важливе практичне значення в аспекті захисту прав учасників корпоративних відносин. У науковій літературі немає єдності думок щодо причин виникнення корпоративних конфліктів, що зумовлює актуальність подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням причин виникнення корпоративних конфліктів займалися такі науковці, як О.М. Вінник, Е.І. Данілова, О.Б. Денис, Ю.М. Жорнокуй, А.М. Котов, М.П. Ліщинський, Н.С. Михайлова, А.Є. Черпак та інші.

Аналіз причин виникнення корпоративних конфліктів є необхідним для їх розв'язання, оскільки дає змогу розкрити їх правову природу й сутність. Серед науковців немає єдності з приводу визначення причин корпоративних конфліктів. Дискусійність у поглядах науковців породжує необхідність подальшого дослідження вказаної проблематики.

Дослідження причин виникнення корпоративних конфліктів зумовлює постановку такої мети статті:

1. Дослідити поняття «причини виникнення корпоративних конфліктів».
2. Проаналізувати значення дослідження причин виникнення корпоративних конфліктів.
3. Навести позиції науковців з приводу зарахування певних фактів до причин виникнення корпоративних конфліктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під причиною (лат. – *causa*) розуміють обставини, що викликають появу певного явища. Значення дослідження й визначення причин корпоративних конфліктів полягає в розкритті правової природи та сутності корпоративних конфліктів, що дасть змогу ефективніше розробляти методи для запобігання їм.

У науковій літературі наявна велика кількість досліджень причин виникнення корпоративних конфліктів. Однак науковці називають різні причини виникнення корпоративних конфліктів. Для належного вивчення позицій науковців убачається за доцільне розмежувати їх за підходами до розуміння причин виникнення корпоративних конфліктів.

Підхід	Науковці, які дотримуються визначеного підходу	Обставини, що зараховані до причин виникнення корпоративних конфліктів
1	2	3
Причини, що зумовлюються правовою природою корпоративних відносин	О.Б. Денис, М.І. Іоргачова	Виникнення корпоративних конфліктів зумовлюється об'єктивними особливостями природи товариств, що неминуче породжують конфлікти різної величини (наявність низки самостійних учасників, розподіл функцій власності й управління, взаємодія товариства з широким колом контрагентів тощо) [2; 12]. М.І. Іоргачова пов'язує виникнення корпоративних конфліктів із самою сутністю корпорації, яка обумовлюється відділенням власності від поточного процесу управління [3, с. 179].
Причини, що зумовлюються внутрішньою організацією товариства	Е.О. Юрій, М.В. Карвацький, О.А. Лаговська, І. І. Шайдецька, М.І. Іоргачова, Е.В. Шимбарєва	Порядок підготовки й проведення загальних зборів учасників; формуванням органів управління товариства; розподіл прибутків і політика виплати дивідендів; політика захисту прав міноритарних учасників тощо [4]; мінімізація виплати дивідендів, обмеження інформаційної відкритості підприємства; підвищення підзвітності, наявність асиметричності інформації, маніпулювання показниками тощо [5, с. 174]; відстороненість власника від управління товариством [3, с. 171]; суперечність з приводу контролю над корпорацією [6, с. 19].
Причини, що зумовлюються зовнішніми чинниками	В.В. Самойленко, О.М. Соляник, А.В. Толстошеєва, О.Б. Денис	Недосконала судова система; сильна політизація й адміністративне втручання в економіку органів державної виконавчої влади та їхніх посадовців; низька корпоративна культура [7]; недосконалість системи регуляторного впливу на процес корпоративного управління в країні з боку уповноважених органів державної влади, виконавчої влади та її посадовців; недосконалість системи захисту корпоративних прав [8, с. 277]; негаразди в економічній, політичній і соціальній ситуації в країні [9, с. 280]; вплив економічної кризи на розвиток корпоративних конфліктів [10, с. 1].

Продовження таблиці

1	2	3
Нормативно-ціннісний підхід	Н.Я. Кунтий, Н.С. Михайлова, О.М. Соляник, І.А. Кулинич, А.М. Котов, Л.О. Мозгова	Виникнення корпоративних конфліктів через незбіжні цінності та пріоритети учасників: довгострокові інтереси учасників відносин [11, с. 46]; намагання задовольнити тільки власні інтереси й дія всупереч інтересам товариства [12]; зіткнення інтересів учасників і менеджерів [8, с. 278]; наявність різноспрямованих інтересів [13, с. 129].
Ресурсна теорія	А.В. Смітюх, О.Б. Денис	Виникнення корпоративних конфліктів у зв'язку з «дефіцитом джерел» (наприклад, певного майна) [14, с. 121]. Корпоративні конфлікти виникають між суб'єктами економічних відносин із приводу дефіциту економічних ресурсів [2, с. 14].
Комплексний підхід	П.С. Борцевич	Виникнення й розвиток корпоративних конфліктів зумовлюються об'єктивними, організаційно-управлінськими, соціально-психологічними та особистісними причинами [15, с. 245].
Деліктний підхід	О.М. Вінник	Порушення (чи загроза порушення) одним учасником корпоративних відносин прав і законних інтересів іншого учасника (учасників) [1, с. 411].
Недоліки регулювання	О.М. Вінник, В.В. Самойленко, Т.С. Крисань, Н.О. Фаріон	Неналежне регулювання корпоративних відносин на законодавчому та/або локальному рівнях [1, с. 411]; недосконалість або відсутність локальних корпоративних актів (кодексів корпоративної етики, корпоративної поведінки, корпоративного управління тощо) [16, с. 137]. Першочергово йдеться про норми, які регулюють порядок реалізації корпоративних прав і порядок і способи їх захисту [17, с. 163].

Уважаємо за доцільне не погодитись із деякими вищенаведеними позиціями щодо зарахування до причин корпоративних конфліктів інтересів учасників і конфлікт їхніх інтересів. Убачається, що конфлікт інтересів є передумовою корпоративного конфлікту, а не причиною його виникнення, у зв'язку з тим що він є перманентним для виникнення всіх корпоративних конфліктів. За відсутності конфлікту інтересів, навіть за наявності причин для виникнення корпоративного конфлікту його виникнення є неможливим. Наведені дослідниками обставини: недосконалість законодавства, нерівномірний розподіл прибутків, низька корпоративна культура, конкретні юридичні факти тощо, на наш погляд, не можна вважати передумовою корпоративного конфлікту. Зазначені факти можуть безпосередньо породжувати настання корпора-

тивних конфліктів, у зв'язку з чим їх доцільно визначати як причини, або можуть характеризувати обставини, в яких виникають корпоративні конфлікти та які сприяють їх виникненню, однак безпосередньо їх не породжують, у зв'язку з чим їх доцільно визначити як умови виникнення корпоративних конфліктів.

Ефективність діяльності господарського товариства першочергово обумовлюється налагодженим корпоративним управлінням. Під корпоративним управлінням розуміють систему координації й контролю за діяльністю підприємства, засновану на поділі прав власності та прав керування, що забезпечує баланс інтересів усіх фінансово зацікавлених сторін [18]. Неefективне корпоративне управління або відсутність його налагодженої системи можуть бути причинами виникнення корпоративних конфліктів. У науковій літературі наголошується на доцільності введення в систему корпоративного управління незалежних директорів і наглядових рад. Уважається, що пріоритетність останніх зумовлюється незалежністю й відсутністю власної заінтересованості.

Суттєвою причиною, що породжує виникнення корпоративних конфліктів, є ігнорування конфліктів інтересів. Як зазначалось, конфлікт інтересів є передумовою виникнення корпоративних конфліктів. Передумова корпоративного конфлікту уможливорює його настання. За відсутності конфлікту інтересу настання корпоративного конфлікту буде неможливим. Крім того, сам по собі конфлікт інтересів може не призводити до настання корпоративного конфлікту. Однак конфлікт інтересів є вихідною точкою в процесі виникнення корпоративних конфліктів, за умови наявності якого уможливорюється їх настання, він є першочерговим щодо корпоративних конфліктів. Узгодження різнобічних інтересів до виникнення конфлікту мало б наслідком запобігання деструктивним наслідкам корпоративних конфліктів. Крім того, узгодження різноспрямованих інтересів дало б змогу знаходити компромісні рішення та підвищувати особисту заінтересованість і відповідальність кожного з учасників.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна резюмувати таке:

1. Виходячи з того, що конфлікт інтересів є перманентним для корпоративного конфлікту, однак самостійно не обов'язково має наслідком настання корпоративного конфлікту, відповідно, причини корпоративного конфлікту – це система зв'язків і відносин, що за умови появи конфлікту інтересу зумовлюють настання корпоративного конфлікту.

2. Уважаємо, що конфлікт інтересів є передумовою виникнення корпоративного конфлікту, у зв'язку з чим недоцільним є зарахування корпоративного конфлікту до причин виникнення корпоративного конфлікту.

3. Причини корпоративних конфліктів можна класифікувати на такі групи: причини, що зумовлюються правовою природою корпоративних відносин; причини, що зумовлюються внутрішньою організацією товариства; причини, що зумовлюються зовнішніми чинниками; причини, що зумовлюються нормативно-ціннісним підходом; причини засновані на ресурсній теорії; недоліки регулювання; причини, що належать до комплексного й деліктного підходів.

4. Для подальшого дослідження перспективним убачається аналіз підстав виникнення корпоративних конфліктів.

Література

1. Вінник О.М. До проблеми корпоративних конфліктів. Університетські наукові записки. 2012. № 1. С. 407–415.
2. Денис О.Б. Суть та специфіка корпоративних конфліктів. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 12–14.
3. Іоргачова М.І. Корпоративні конфлікти в Україні: основні види та їх значущість. Вісник Львівського національного університету. 2011. С. 170–180.
4. Юрій Е.О., Карвацький М.В. Організаційне забезпечення запобігання виникненню корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvbdfa_2014_27_33.
5. Лаговська О.А. Корпоративні конфлікти та інформаційна асиметрія: причини і шляхи подолання. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О.В. Яроцук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. Том 26. № 1. С. 170–178.
6. Шимбарева Е.В. Корпоративные конфликты и контроль: гражданско-правовой аспект: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2010. С. 30.
7. Самойленко В. Типологія корпоративних конфліктів. Юридична газета. 2003. № 11 (11). URL: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/366/>.
8. Соляник О.М., Кулинич І.А. Особливості виникнення корпоративних конфліктів та шляхи їх подолання. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. О.Ф. Балацького, м. Суми, 6–8 травня 2014 р. Суми: СумДУ, 2014. Т. 1. С. 277–278.
9. Толстошесєва А.В. Корпоративний інтерес як об'єкт безпеки кредитної діяльності банків. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.10. С. 275–282.
10. Денис О.Б. Вплив банківської кризи на розвиток корпоративних конфліктів банків України. Банківська справа. Фінансовий простір. 2016. № 1 (21). С. 8–14.
11. Кунтий Н.Я. Аналіз довгострокових інтересів учасників акціонерних відносин як однієї з причин корпоративних конфліктів. Економіка та держава. 2012. № 12. С. 45–47.
12. Михайлова Н.С. Причини виникнення і сутність корпоративних конфліктів. Вісник Луганського національного педагогічного університету. 2012. № 1. URL: http://vuzlib.com.ua/articles/book/20855-V%D1%96slnk_luganskogo_na_%D1%81%D1%96onaln/23.html.
13. Котов А.М., Мозгова Л.О. Корпоративні конфлікти в системі економічної безпеки підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 127–131.
14. Смітюх А.В. Корпоративне рейдерство як вид корпоративних конфліктів. URL: <http://dspace.opu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5177/1/120-124.pdf>.
15. Борцевич П.С. Корпоративні конфлікти: підстави виникнення та запобігання. Державо і право. Серія «Юридичні і політичні науки». Випуск 60. С. 244–248.
16. Фаріон Н.О. Принципи корпоративного управління: міжнародний та вітчизняний досвід. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 22. С. 134–138.
17. Крисань Т.Є. Юридичні гарантії фізичних осіб у системі корпоративних правовідносин. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 162–167.
18. Леось О.Ю., Нікітіна А.А. Удосконалення корпоративного управління в Україні: проблеми та напрями. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2013. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_1_19.

Анотація

Чайковська А. В. Дослідження причин виникнення корпоративних конфліктів. – Стаття.

У статті досліджуються причини виникнення корпоративних конфліктів. Наводиться визначення досліджуваної категорії. Розроблена класифікація позицій науковців щодо зарахування певних обставин до причин виникнення корпоративних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, корпоративний конфлікт, причина виникнення корпоративного конфлікту, корпоративний інтерес, конфлікт інтересів.

Аннотация

Чайковская А. В. Исследование причин возникновения корпоративных конфликтов. – Статья.

В статье исследуются причины возникновения корпоративных конфликтов. Приводится определение исследуемой категории. Разработана классификация позиций ученых относительно отнесения определенных обстоятельств к причинам возникновения корпоративных конфликтов.

Ключевые слова: конфликт, корпоративный конфликт, причина возникновения корпоративного конфликта, корпоративный интерес, конфликт интересов.

Summary

Chaikovska A. V. Research on the causes of corporate conflict arrivals. – Article.

The article investigates the causes of corporate conflicts. The definition of the category under study is given. The classification of the positions of scientists regarding the attribution of certain circumstances to the causes of corporate conflicts is developed.

Key words: conflict, corporate conflict, cause of corporate conflict, corporate interest, conflict of interest.